

ФАРМІРАВАННЕ АСНОЎ ЗДАРОВАГА ЛАДУ ЖЫЦЦЯ ПРАЗ ВЫКАРЫСТАННЕ ПРАКТЫКА-АРЫЕНТАВАНЫХ ЗАДАНЯЎ НА ўРОКАХ БІЯЛОГІІ

FORMATION OF THE HEALTHY LIFESTYLE FOUNDATIONS THROUGH THE USE OF PRACTICE-ORIENTED TASKS AT BIOLOGY LESSONS

**М. С. БЕЛАГАЛОВАЯ
M. S. BELOGOLOVAYA**

Дзяржаўная ўстанова адукацыі
«Сярэдняя школа №23 імя Ф. П. Гудзея г. Гродна»
Гродна, Беларусь
State Educational Institution “Secondary School №23 after F. P. Gudeia Grodno»
Grodno, Belarus

e-mail: marina-belogolovaya@mail.ru

У артыкуле разглядаюцца спосабы арганізацыі практыка-арыентаванага навучання на ўроках біялогіі з мэтай фарміравання асноў здоровага ладу жыцця ў навучэнцаў.

Ключавыя словы: практыка-арыентаваныя заданні, здаровы лад жыцця.

The article examines ways of organizing practice-oriented learning at biology lessons with the aim of forming the student' healthy lifestyle foundations.

Keywords: practice-oriented tasks, healthy lifestyle

Каб школьнікі навучыліся прымяняць веды ў жыцці, клапаціліся пра свае здароўе, важна ствараць заданні і сітуацыі, якія адрозніваюцца ад традыцыйных па зместу і падыходах да рашэння. Практыка-арыентаваныя заданні - заданні са штодзённага жыцця, звязаныя з фарміраваннем практычных навыкаў, у тым ліку з выкарыстаннем элементаў прафесійнай дзейнасці. Мэта практыка-арыентаваных заданняў: «уключэнне» ў рашэнне «жыццёвай» сітуацыі.

Звычайна практыка-арыентаванае заданне – гэта даволі доўгі тэкст, магчыма з лічбавымі дадзенымі і дадатковай інфармацыяй (табліцы, дыяграмы, схемы, карты, малюнкi, фота і г. д.). У тэксце некаторых заданняў прысутнічаюць не ўсе патрэбныя для рашэння дадзеныя, а таксама могуць быць залішнія дадзеныя. Часта ёсць некалькі шляхоў рашэння такога задання, прымяняюцца спосабы розных прадметных напрамкаў. Такое заданне дае шанец атрымліваць розныя адказы, а акрамя таго,

атрымліваць адказ у розных формах: колькаснай, апісальнай, графічнай, у форме нейкага прадукта.

Вялікае значэнне ў практыка-арыентаваным навучанні на ўроках біялогіі неабходна адводзіць на фарміраванне ўмення працаваць з пытаннямі. Практычныя пытанні – гэта пытанні, якія накіраваны на ўстаўленне ўзаемасувязі паміж тэорыяй і практыкай.

Пытанні могуць быць простымі («тонкімі») ці складанымі («тоўстымі»). Простыя пытанні пачынаюцца са слоў: «Хто...? Што...? Калі...? Які...? Маглі б...? Ці згодны вы...?» Прыклад простых практыка-арыентаваных пытанняў па тэме «Стрававальная сістэма»: ці праўдзівае сцвядзенне, што перад ядой нельга есці салодкую ежу; ці згодны вы з тым, што чалавек, у якога няма жоўцевага пузыра, павенен абмяжоўваць сябе ў тлустай ежы?

Складаныя («тоўстыя») практыка-арыентаваныя пытанні пачынаюцца са слоў: «Дайце тры тлумачэнні, чаму ... Патлумачце, чаму... Чаму вы лічыце...? У чым адрозненне...?» Прыклады складаных практыка-арыентаваных пытанняў па тэме «Стрававальная сістэма»: ваша сяброўка сочыць за сваёй фігурай і вырашыла поўнасцю адказацца ад тлушчоў (вугляводаў). Выкажыце меркаванне, што будзе з вашай сяброўкай, калі яна доўга будзе выкарыстоўваць такую дыету [1, с. 112].

Да многіх урокаў біялогіі неабходна падыходзіць з практычнага боку, задумвацца над тым, дзе атрыманыя на ўроку веды навучэнцы змогуць прымяніць у сваім жыцці. Напрыклад, тэма «Фарміраванне палавых клетак. Сперматагенез. Аагенез» у 11 класе змяшчае шмат тэрмінаў, паняццяў. Большасць навучэнцаў з цяжкасцю запамінаюць асноўныя этапы аагенеза і сперматагенеза. У працэсе работы на ўроку над гэтай тэмай прапануем рашыць задачу і адказаць на пытанні:

Падлічыце, на колькі гадоў хопіць жанчыне яйцаклетак, калі ў яечніках іх змяшчаецца прыкладна 400–500? Што адбудзецца пасля таго, як яны закончацца? Ці патрэбна гадамі адкладваць нараджэнне дзяцей?

Выконваючы такое заданне, школьнікі пойдуць з урока з каштоўнымі «жыццевымі» ведамі. Вучні зразумеюць асаблівасці фарміравання жывога арганізма, пазнаёмяцца з негатыўным уплывам шкодных звычак на развіццё плоду, засвоцяць прынцыпы здаровага ладу жыцця для захавання свайго здароўя і здароўя будучых дзяцей. Тэма з тэарэтычна складанай пераўтвараецца ў важную, патрэбную, актуальную, сучасную, цікавую для падлеткаў, якая спатрэбіцца ў дарослым жыцці.

На ўроку біялогіі ў 9 класе па тэме «Навукі, якія вывучаюць арганізм чалавека» на этапе вывучэння новага матэрыялу арганізуем запаўненне вучнямі табліцы з дапамогай тэксту параграфа.

Навукі аб арганізме чалавека

Навука	Азначэнне	Метады
Анатомія		
Фізіялогія		
Гігіена		

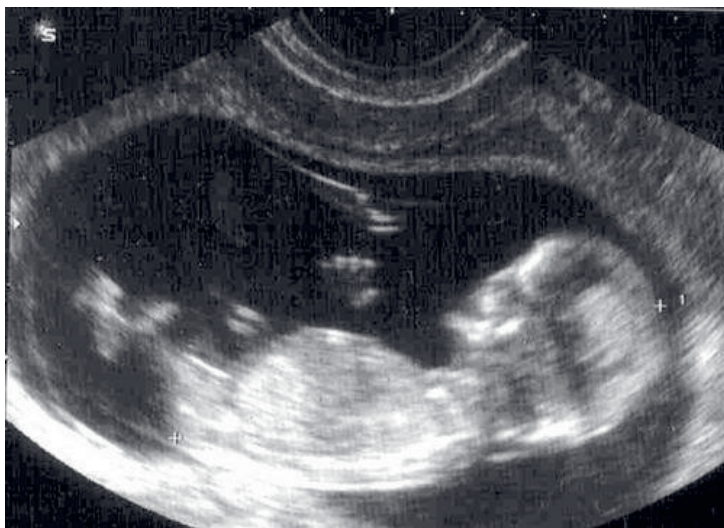
У працэсе запаўнення табліцы ў парах вучні разглядаюць узоры медыцынскіх здымкаў, супастаўляюць метады медыцынскай дыягностыкі з метадамі анатоміі, фізіялогіі і гігіены (мал. 1, 2).

Мал.1. Рэнтген - метада анатоміі (Крыніца: travm.info/diagnostika/differencialnaya-diagnostika/kak-opredelit-ushib-ili-perelom-ruki-764)

У выніку арганізаванай работы ў вучняў фарміруюцца наступныя кампетэнцыі:

- асобасныя: веданне асноўных прынцыпаў і асноў здоровага ладу жыцця і здароўезберагальных тэхналогій; фарміраванне разумення каштоўнасці здоровага ладу жыцця.
- метапрадметныя: уменне выдзяляць істотныя прыкметы біялагічных аб'ектаў і працэсаў жыццядзейнасці, характэрных для арганізма чалавека; аргументаваць, прыводзіць доказы неабходнасці захавання мер прафілактыкі захворванняў, траўматызму, стрэсаў, шкодных звычак, інфекцыйных і прастудных захворванняў.

Мал. 2. Ультрагукавое даследаванне - метад анатоміі
(Крыніца: planirovanieberemennosti.ru/uzi-pri-beremennosti/rezultaty-uzi-12-nedele-beremennosti-norma.html)

Пры падмацаванні атрыманых ведаў матэрыяламі медыцынскай практыкі ў вучняў з'яўляецца магчымасць супастаўлення і вызначэння прадмета той ці іншай навукі аб арганізме чалавека.

Менавіта ў 9 класе ўрокі біялогіі маюць асаблівую практычную накіраванасць. Мэта ўрокаў: засвоіць матэрыял пра асаблівасці будовы і жыццядзейнасці арганізма чалавека, навучыць школьнікаў рэалізоўваць устаноўкі здаровага ладу жыцця; арыентавацца ў сістэме маральных нормаў і каштоўнасцей у адносінах да ўласнага здароўя і здароўя іншых людзей, зарыентаваць навучэнцаў у далейшым паглыбленым вывучэнні біялогіі як прадмета, патрэбнага для ўсвядомленага выбару прафесіі [2, с. 138].

Прапануем выкарыстоўваць наступныя заданні практыка-арыентаванага напрамку на ўроках біялогіі.

1. Чаму дзецям рэкамендуецца прымаць сонечныя ванны?

- У скуры пад уплывам ультрафіялетовых прамянёў утвараецца вітамін D.
- Вітамін D папярэджвае захворванне рахітам.

2. У ЧЫМ ЗАКЛЮЧАЕЦЦА АДРОЗНЕННЕ
ПАМІЖ ШТУЧНЫМ НАБЫТЫМ І НАТУРАЛЬНЫМ ІМУНІТАТАМ?

- Штучны імунітэт набываецца пасля вакцынацыі ці ўвядзення лячэбнай сываткі.
- Антыцелы выпрацоўваюцца пасля ўвядзення вакцыны або ўводзяцца гатовыя.
- Натуральны імунітэт перадаецца ў спадчыну, абумоўлены генетычна. Антыцелы выпрацоўваюцца на працягу ўсяго жыцця арганізма [3, с. 85].

Такім чынам, пры навучанні біялогіі практыка-арыентаваныя заданні можна выкарыстоўваць на розных этапах урока: актуалізацыі апорных ведаў, засваення новых ведаў, кантролю ведаў. Школьнікі самастойна вызначаюць мэты навучання, ставяць і фармулююць задачы, развіваюць матывы і інтарэсы сваёй пазнавальнай дзейнасці, вучацца знаходзіць разнастайныя спосабы рашэння пастаўленых задач, супрацоўнічаць з аднакласнікамі. Заданні практыка-арыентаванай накіраванасці садзейнічаюць выхаванню адказных адносін як да свайго здароўя, так і здароўя іншых людзей.

ЛІТАРАТУРА

1. *Акулич, Н. В.* Человек и его здоровье : учеб. пособие / Н. В. Акулич, Н. В. Машенко. – Могилев: Могилев. гос. ун. им. А.А. Кулешова, 2000. – 160 с.
2. *Бордовская, Н. В.* Современные образовательные технологии / Н. В. Бордовская, Л. А. Даринская, С. Н. Костромина. – М. : Кнорус, 2011. – 269 с.
3. *Третьякова, Н. В.* Здоровьесберегающая деятельность в системе профессионального образования: основные направления и проблемы / Н. В. Третьякова // Здоровьесберегающее образование. – 2013. – №6. – С. 85.